

# СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

УДК 330.101

<https://doi.org/10.66416/2522-1620.3.2026.160-170>

ШЕДЯКОВ В. Є.

## Фронтір знань: нові умови – нові завдання – нові комбінації засобів

**Метою статті** є розгляд можливостей та шляхів стратегічного вдосконалення ресурсно–методологічних баз соціально–економічної безпеки та розвитку.

**Предмет дослідження** – зміна умов і викликів, що трансформує ефективність комбінацій для забезпечення економічної безпеки та розвитку.

**Методологія підготовки статті** ґрунтується на порівнянні досліджень соціально–економічних динамік. Інформаційною базою дослідження є дослідження діапазону стратегічних змін організаційно–управлінських відносин та господарського середовища як чинників конкурентоспроможності. Також інформаційну базу дослідження становлять нормативні акти, вітчизняні та зарубіжні публікації, дослідження з питань змісту міжнародних економічних відносин, спрямованості і характеру мегатрендів світового розвитку, ролі перехідних періодів, співвідношення стратегії і тактики в прийнятті організаційно–управлінських рішень

**Результати роботи** – здійснено дослідження напрямів, пріоритетів та ресурсно–методологічних баз підвищення якості стратегічного використання організаційно–управлінських можливостей відродження та форсованого розвитку.

**Висновки.** Розвиток здійснюється через виявлення та розкриття суперечностей (включно з політично–економічними) у зіткненні, конкуренції та протистоянні суб'єктів історичного процесу. Характер інноваційно–синергетичного циклу соціально–економічного розвитку відрізняється від попередніх індустріально–економічних етапів. Формується новий просторово–часовий фронтір навколо здобуття та застосування знань, розуміння та обробки інформації. Якщо когнітивні здібності є одним із найважливіших факторів нової епохи, то організаційно–управлінська діяльність є важливим напрямком її використання. Відповідно, засвоєння ознак умов, пріоритетів і завдань фронтіру епохи є необхідністю для покращення як організаційного, так і управлінського складу, а також змісту процесу організації і контролю. Зокрема, здатність залучати, організовувати, надавати та мотивувати персонал знаннями і навичками для їх застосування виходить на передній план конкурентоспроможності. Послідовна концентрація ресурсних баз на вирішальних сферах і ключових структурах вимагає визначення точок розвитку, а також боротьби з корупцією та бюрократією, некомпетентністю та непрофесіоналізмом.

**Ключові слова:** фронтір, економіка знань, інноваційно–синергетичний цикл, кластери, управління інноваціями.

## Frontier of knowledge: new conditions – new tasks – new combinations of means

**The subject of the research** is the change in conditions and challenges, which transforms effective combinations to ensure of economic security and development.

**The article is aimed** at considering the possibilities and ways of strategic improvement of the resource–methodological bases of socio–economic security and development.

**The methodology of preparing the article** is based on comparative studies of socio–economic dynamics. The information base of the study is the study of the range of strategic changes in organizational–managerial relations and the economic environment as factors of competitiveness. Also, the information base of the study is made up of normative acts, domestic and foreign publications, research on the content of international economic relations, the direction and nature of megatrends in world development, the role of transition periods, the ratio of strategy and tactics in organizational–managerial decision–making.

**Results of work** – a study of directions, priorities and resource–methodological bases for improving the quality of strategic use of organizational–managerial opportunities for revival and forced development has been carried out.

**Conclusions.** Development is carried out through the identification and disclosure of contradictions (including political and economic) in the collision, competition and confrontation of the subjects of the historical process. The nature of the innovative–synergetic cycle of socio–economic development differs from the previous industrial–economic stages. A new space–temporal frontier is formed around the acquisition and application of knowledge, understanding and processing of information. If cognitive capabilities are one of the most important factors of the new era's frontier, then organizational–managerial activity is a significant direction of its use. Accordingly, the absorption of the features of the conditions, priorities and tasks of the era is a necessity for improving both organizational–managerial compositions and the content of the process of organization and control. In particular, the potential of attract, organize, provide and motivate personnel with knowledge, abilities to apply them comes to the forefront of competitiveness. The consistent concentration of resource bases on decisive areas and key structures requires the identification of points of development, as well as the fight against corruption and the scab of bureaucracy, incompetence and unprofessionalism.

**Key words:** Frontier, knowledge economy, innovation–synergistic cycle, clusters, innovation management.

**Постановка проблеми.** Знос і старіння багатьох елементів інфраструктури та виробництва, ускладнення зовнішніх умов господарювання (глобальна криза існуючої фінансово–економічної системи, загострення конкуренції в багатьох сегментах господарювання) затінують формування тенденцій створення нових центрів сили на основі перспективних кластерів. Вже очевидно: теза про «кінець історії» може лише викликати посмішку. Управління знаннями лежить в основі одного з провідних викликів XXI століття та моделі відповіді, яка визначає перспективи конкурентоспроможності. Крім того, відбір здійснюється як на рівні організації структур, так і в здатності здійснювати зовнішні комунікації. Особливо це стосується періоду відновлення, відродження. Водночас це припадає на знаковий період масштабних радикальних трансформацій на глобальному рівні. Зо-

крема, умови змінних умов, пріоритетів і завдань постглобалізму забезпечують переможну позицію тих, чії організаційно–управлінські структури спрямовані на дух нової епохи з її кардинальним зростанням важливості знань. Сьогодні, коли наука відкриває свій потенціал бути прямою і першою продуктивною силою, процес освіти відкриває суть не лише передачі знань або навіть оснащення їх методиками для самостійного розуміння, а й, фактично, виховання особистості, її створення та формування. Глобальне загострення тенденцій у характерних рисах економіки знань охоплює кожного, незалежно від суб'єктивних бажань і можливостей. Конкуренція всередині рівнів, поверхів економіки та між різними учасниками, розташованими в них, також посилюється. Створено передумови, за якими освіта стає не одноразовою і спеціалізованою, а, по–перше, навчанням мето–

дологіям і базовим підходам, а по–друге, постійно поновлюваним, включно з перепідготовкою та самоосвітою. Відповідно, освітній процес розвивається у науково–освітній зі значним значенням наукової творчості.

**Аналіз досліджень та публікацій з проблеми.** Постановка завдання. Теоретико–методологічними основами дослідження є, першочергове, принципів розробки з питань економічних безпеки та розвитку «економіки знань», а також організаційно–управлінських відносин в цьому аспекті, зокрема, праці Л.І. Абалкіна, Р. Акоффа, В.І. Арнольда, Я. Бира, О.О. Богданова, А.Г. Венделіна, О.К. Гастева, Л.М. Гатовського, В.М. Гейця, Г. Гіргінова, В.І. Голікова, П. Дракера, Г.І. Жильцова, Б.К. Злобіна, В.Я. Ельмеева, Р.К. Іванової, В.Д. Камаєва, К.М. Кантора, Є.І. Капустіна, Б.М. Кедрова, Ф.Д. Кожуріна, А.І. Колганова, Л.С. Крилова, Є.Г. Куделіна, Т. Куна, П.М. Лебедева, В.А. Медведева, Н.В. Мотрошилової, В.М. Орлова, В.Ф. Палій (Левичевої), Ю.І. Палкіна, Ю.М. Пахомова, Я.О. Пономарьова, М.В. Солодкова, С.Г. Струмиліна, Б.М. Сухаревського, В.І. Толстих, Б.С. Українцева, Р. Уотермена, С.Ф. Фьодорова, Г. Хакена.

**Метою статті** є вивчення можливостей використання для форсованого політико–економічного аспекту процесу управління знаннями як важливого елементу фронтиру й, відповідно, комплексних змін соціокультурного середовища.

**Виклад основного матеріалу.** Як відомо, характер інноваційно–синергетичного циклу соціально–економічного розвитку відрізняється від попередніх промислових і економічних етапів. І справа не лише в інноваційному характері виробництва (а отже, і в управлінні знаннями), а й, зокрема, у кардинальному зростанні вимог до швидкості впровадження та промислового впровадження змін, у переході від потенційних можливостей до прямого впровадження знань. Відповідно, засвоєння ознак умов, пріоритетів і завдань епохи є необхідністю для покращення як організаційного, так і управлінського складу, а також змісту процесу організації і контролю. Перехід від виправлення масових аномалій, відхилень від попередньої теорії та практики, включаючи отримання непередбачених результатів організаційних і управлінських впливів, до інноваційних підходів і рішень є нормальною рисою зростання постглобалізму та постмодерну. Крім того, творчий характер наукової діяльності проявляєть-

ся як у науковому (іноді передбачуваному) розвитку реальності, так і в адаптації результатів для покращення соціальної (зокрема, економічної) практики. Відповідно, новий просторово–часовий рубіж формується навколо якості та швидкості отримання та використання знань, розуміння та обробки інформації. Економіка знань визначає перехід від переважно екстенсивного до переважно інтенсивного методу розвитку науки. Таким чином, змінюються як місце науки у процесі соціального відтворення (так звана «пряма продуктивна сила», «перша продуктивна сила»), так і вимоги до організації та параметрів самого наукового процесу. Діяльність з виробництва ідей і свідомості дедалі більше структурована, водночас вирізняючись від ознак матеріального виробництва і повертається до суспільства з новою якістю. Водночас, як відомо, наукова праця зберігає визначеність універсальної праці, накопичуючи досягнення всього людства та стимулюючи світові процеси подальшого розвитку.

«Економіка знань» відіграє роль однієї з основних осей соціально–економічного розвитку [1–5]. Будучи потужним постачальником винаходів і відкриттів (зокрема безпосередньо для економічної практики), наука набуває рис матеріального виробництва. У соціальних трансформаціях на рівні парадигми наука – це не стільки накопичення та інтерпретація знань, скільки глибоке переосмислення, переоцінка (зокрема, у зв'язку зі зміненими умовами). Це зміщує акцент у виробництві знань, а також впливає на узгодженість інших етапів інноваційного руху (наприклад, фактичне генерування, впровадження, консолідація, впровадження та поширення, а також їх регулярний аналіз). Тим часом потужний освітній комплекс є не лише базою для навчання, перепідготовки та стимулом для самоосвіти, а й науково–дослідним центром. Широке використання Інтернету та бібліотек різко знижує важливість переказу вчителем чужих відкриттів і підвищує роль спільної участі вчителя та учня у пошуку. Публічно доступні знання були розкриті, але диференціація між інформацією та доступом до неї зростає; Цінність опанування передової методології та здатності впроваджувати творчу діяльність зростає. Відповідно, позиція самої економіки знань у національному економічному комплексі та соціальний статус знань, що використовуються в економіці, є параметром стану та динаміки національної економіки загалом [6–9]. З часів Просвіт-

## СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

ництва та Високого Модерна суспільство звикло до ідеї благодетності знань і їх зв'язку з розвитком: як у цілому, так і до його складових (технічний, технологічний, соціально–економічний та ціннісно–смысловий прогрес). Однак вивільнення потужних руйнівних (і саморуйнівних) сил робить необхідним забезпечити шлях гуманізації суспільного життя та створити міцну моральну основу для подальшого розвитку світу. Водночас надспоживання і надмірне збагачення, як основи демонстрації влади та статусу в минулих епохах, намагаються створити дамбу на шляху до втілення творчого потенціалу універсальної праці. Ойкумена зберігається і розвивається силами моральної саморегуляції. Саме моральні ядра через традиції, основи та звичаї створюють, організовують і захищають суспільство та його економіку. Відповідно до кардинальних трансформацій практики, розвиток постнекласичної методології соціальних наук вимагає, перш за все, розуміння спектра продуктивного синтезу знань, отриманого за допомогою різних дослідницьких підходів і шкіл. Якість інструментально–функціональної та методологічної підтримки, що використовується для процесів моделювання та управління, перевіряється радикальністю соціально–економічних трансформацій та рівнем завдань, що стоять перед суспільством (і, відповідно, соціальними науками).

Після механізації, автоматизації та роботизації за людиною залишається те, що не підпадає під цей процес і сконцентровано навколо творчого розгортання її сутнісних сил; основне джерело вартості нині – творчий, перш за все інтелектуальний, потенціал, а не психофізичні зусилля співробітника, пріоритет стратегій розвитку – виробництво знань і ефективне застосування них, додана вартість розподіляється з урахуванням витрат виробника, демократизуються системоутворюючі відносини суспільства (праці, власності, управління), трансформується споживання, ліквідуються основи класичних форм відчуження. Конкурентоспроможність і успіх забезпечуються розвитком і реалізацією особистості і персоналізацією діяльності, а аж ніяк не нівелюванням людей і усередненням функцій. Актуалізація науково–інтелектуального потенціалу передбачає забезпечення конкретності загального праці, розширення використання умови розумного суспільства для реалізації конкретно–загального праці, нові грані сорезонування процесів ін-

дивідуалізації відповідно обдарованості кожного суб'єкта діяльності, а також соціалізації / акультурації – відповідно до суспільних умовами праці. Разом з тим, оскільки складна праця в умовах структуризації господарювання економікою знань має потенціал розгортання від колишнього, суспільно–випадкового, в конкретно–загальному положення, іманентні йому структури стимулювання не просто виходять на передній план, а теж можуть претендувати на рівень конкретно–загальних, орієнтуючи на адекватні зміни в матеріально–технічній базі та соціально–політичних відносинах. Тривалий час наука, культура і освіта були лише додатковими до продуктивної праці, проте вже промислова стадія розвитку кардинально змінила ставлення і вимоги до їх якості і ролі. Подальші ж трансформації вели до перетворення і освіти (самоосвіти) в безперервний процес, і науки в першу (провідну) продуктивну силу суспільства через положення безпосередньої продуктивної сили. Для вивільнення свого творчого потенціалу наука отримує характеристики постнекласичної, інтегруючи методи і можливості різних сфер знання.

Науково–інтелектуальний потенціал перетворюється в суспільне багатство при своїй актуалізації. Глибоко особистісний характер обдарованості відбивається в інтегральних якостях матеріального і духовного виробництва, в асоціації та кооперації діяльності зі створення і розповсюдження предметів культури, навичок і знань. Духовне, душевне, і інтелектуальна напруга, емоційне і раціональне вимірювання – елементи розвитку людини і всього суспільства, якими вони і присвоюються. Продуктивність на рівні як простого процесу праці, так і її матеріально–речових, соціально–економічних і соціально–ідеальних форм виробничої діяльності реалізується в результаті взаєморезонуючого поєднання ціннісно–вартісних визначеностей, співвідношення елементів виробництва суспільного багатства. Суспільно корисне розкриття науково–інтелектуального потенціалу передбачає наявність і розвиток його ціннісного підстави. Знання – найважливіший ресурс якості життя і успіху, а використання ціннісно–смыслових комплексів – вкрай ефективний напрямок забезпечення потрібного вектора змін у всьому діапазоні можливостей організації і управління. Якщо когнітивні здібності є одним із найважливіших чинників нової епохи, то організаційно–управ-

лінська діяльність є важливим напрямком її використання, перетворення інтелектуального потенціалу на справжній інтелектуальний капітал. Крім того, характер управління землею, капіталом і технологіями, особистість носія творчих схильностей і здібностей ставить нові вимоги, відмінні від попередньої «економіки на змінному капіталі». Зокрема, здатність залучати, організовувати, надавати та мотивувати персонал знаннями, потенціалом і навичками для їх застосування міцно виходить на передній план конкурентоспроможності [10–14]. Духовне виробництво, у ще більшій мірі, ніж матеріальне виробництво, передбачає розвиток самодіяльності, розвиток відмінностей між людьми у творчому потенціалі та здібностях. Стимулювання використання кадрових здібностей вимагає посилення гуманізації соціально-економічних відносин як напрямку інтелектуалізації відтворення; «Свобода від зовнішніх обов'язків, від турбот про шматок хліба і, звичайно, від почуття соціальної невпевненості – головна умова творчості. Дрібне регулювання..., нав'язування ідей і завдань, соціальна небезпека вбивають креативність, зводять її до рівня неконкурентоспроможності, а успіх у конкуренції – це закон виживання в ринковому середовищі» [15, с. 8]. Реалізація вимог інтелектуалізації та гуманізації, у свою чергу, передбачає масштабну зміну напрямку інвестицій із формуванням адекватного Суперпроєкту для розвитку культурного та цивілізаційного світу. Конкуренція між культурним і цивілізаційним світами виглядає як суперпроєкти між їхніми Суперпроєктами, які знаходяться на різних стадіях. По суті, існує боротьба не за прибуток як така, а за сфери впливу, за економічну владу (яку легко перетворити на ідеологічну та політичну). І це змінює ставлення до соціальної динаміки, так і важливість різних інституцій. Відтепер немає потреби в стабільності попиту і пропозиції (навпаки, стабільна нестабільність є природною для розвитку), але безумовно необхідна сталість інститутів і принципів права, умов страхування, кредиту, оподаткування, соціальної та політичної стабільності. Крім того, зміни, що відбуваються у глобальному масштабі, є незворотними, вони надають інвестиційному домінанту інноваційний характер. А спроби втекти від них лише ослаблюють їхні позиції.

Відповідно, особливе значення для прогресивних зрушень у соціальному капіталі набувають процеси формування груп людей (від менедже-

рів до висококваліфікованих фахівців, техніків і робітників), що працюють за допомогою знань (що отримує наукове обґрунтування в різних концепціях т.зв. когнітаріат, нового інтелектуального класу, knowledge workers і т.д.), що не тільки здатне трансформувати базу розвитку як економіки, так і всього суспільства, а й ставить нові завдання у сфері мотивації. В той же час, тенденції постмодернізації суспільства створюють основи для зміцнення в соціальних відносинах позицій представників «нового інтелектуального класу», які, як правило, мають інші ієрархії цінностей, широкий кругозір, більшу вимогливість до умов праці, їм присутні життєві та службові орієнтації, пов'язані з самоповагою, творчістю, самореалізацією, зростанням професіоналізму і т.п. Причому, з одного боку, зміст трудової діяльності, виходячи за межі формального контролю, посилює акцент на «патісіпатівності» у своїй організації, на відповідальному взаємодії з колом зацікавлених учасників (стейкхолдерів) – і, відповідно, поширена сьогодні модель корпорації орієнтована саме на варіант компанії учасників (stakeholder's company). З іншого боку, успіх інтелектуальної діяльності часто безпосередньо вимагає різноманіття професійних і загальнокультурних комунікацій, ще тісніше інтегрує в кооперативні зв'язки, виробничі та соціальні мережі, що не тільки сприяє подальшому наростанню соціального капіталу, а й трансформує його структуру. Послідовна концентрація ресурсних баз на вирішальних сферах і ключових структурах вимагає визначення точок розвитку, а також боротьби з корупцією та бюрократією, некомпетентністю та непрофесіоналізмом. Він розуміє це, наука має багаторівневий характер; Вплив багатьох наукових ідей проявляється у соціальній практиці опосередковано і не одразу. Однак наукові досягнення можуть суттєво впливати на економічну практику, маючи далеко не лише неекономічний характер. Серед технологій ефективного управління м'яко інтегрованими організаційними структурами, наприклад, різноманітність аспектів розподілу кластерів нині досить розвинена у великому діапазоні [16–27]. Прискорений розвиток об'єктивно підкреслює творчий потенціал формування наукових, освітніх та промислових кластерів із ядром аналітичних центрів. Відповідно, використання історичної можливості «обігнати без наздоганання», яку на-

дає епоха вимушених глобальних трансформацій, вимагає термінових заходів для створення комплексу державної та регіональної підтримки «точок зростання», насамперед у вигляді науково–освітньо–виробничих кластерів із власними аналітичними центрами. Навпаки, акцент на сировині, їжі та інфраструктурі може збільшити залежність від зовнішніх центрів влади. Для нової модернізації необхідне: поглиблений розвиток галузей і галузей передових технологічних структур, перенаправлення коштів у інтелектуально–інтенсивні сфери, впровадження регуляторів для збереження ресурсів і зниження цін (через податкові пільги, кредитні важелі), зменшення штучного навантаження на довілля та самих людей. Спроба впровадити підхід «усім сестрам по сергам», підтримуючи всіх потроху, є і марною, і нереалістичною, оскільки це уповільнює запізнені структурні зміни. Відповідно, лише деякі існуючі науково–виробничі комплекси розвиватимуть свої науково–освітні та виробничі кластери високого рівня; більшість можна реабілітувати лише в окремих лініях і вузлах, але не в цілому. Водночас, концентруючи значну частину дослідницького потенціалу, університетська наука іноді дає надзвичайно незначний науковий результат, який можна застосувати в економіці. Оптимізація прискореного розвитку передбачає активацію державно–приватного партнерства як механізму підтримки єдності культурно–цивілізаційного світу, останнього творчого вектора гармонії інтересів у ньому. Ефективне використання інвестиційного механізму інновацій вимагає: 1) методів підвищення продуктивності проекту, 2) підготовлених кадрів, 3) навичок роботи з інвесторами, 4) покращення внутрішньої організаційної та інвестиційної структури. Майбутнє кожного з аналітичних центрів визначається, перш за все, методологічною грамотністю та виключно індивідуальним талантом їхніх співробітників. Відповідно, найуспішнішою сферою інвестування є люди: їхній вибір, розміщення, розвиток. Звісно, потрібна інноваційна орієнтація інвестиційної діяльності. Водночас реалізація можливостей періоду трансформації вимагає рішучого акценту на якості послуг експертного рівня, які надають аналітичні центри як у теорії, так і на практиці. Державна допомога у цьому випадку має здійснюватися як у адміністративній, так і в програмній формі. У першому випадку вводитьь-

ся пряме субсидоване фінансування. На підставі другого патенту видаються преференційні митні, податкові та інші патенти «для завдання». Забезпечення територіальної концентрації зусиль також є ефективним. Мета регулювання непрямих інвестицій – стимулювати інновації та створювати сприятливе середовище для інновацій. З цією метою заходи з лібералізації податкового та амортизаційного режиму, створення адекватної соціальної, фінансової, технічної та технологічної інфраструктури, а також формування пріоритетів імпорту та експорту на підтримку аналітичних центрів є продуктивними. Футуро–діагностика переконливо показує: звісно, можна спробувати дотримуватися того чи іншого пріоритету. Наприклад, обирати інтеграцію в іноземні структури або, навпаки, захищати реальний суверенітет. Але ці шляхи вимагають різних комплексів структур і функцій, орієнтованих на абсолютно різні підходи до державного будівництва та промислової політики, вибору та узгодження сил і засобів. Локальні проксі–конфлікти можуть стати порогом глобальної катастрофи. А злі наміри та некомпетентність відкривають шлях до наймізантропічніших сценаріїв. Зміна вимог до освіти є функцією життєвих трансформацій.

Є відмінності в керованості і використанні різноякісних впливів в конкретних культурно–цивілізаційних світах, що впливає на характер бажаних регуляторів і ступінь уразливості реформ. Істотно в цьому контексті також, що більш / менш відкриті / закриті соціокультурні системи характеризуються різницею ритмів і коливань, формують відмінності в циклах. Більш / менш відкриті / закриті соціокультурні системи / цілісності тяжіють до більш / менш агресивної / консервативної поведінки (у тому числі, в процесі полілогу). Відповідно, підвищення агресивності (моментів експансії) веде до підвищення темпів старіння системи, підсилює її перенапруження. Цикли змін накладаються на ритмічні властивості історичного розвитку, підвищуючи або послаблюючи сприйнятливість до новизни. При тому з кожного класу моделей (традиційних, модерних, постмодерних) життєустрою і розвитку конкретний культурно–цивілізаційний світ може отримати свою конкретику відповідно як своїм ціннісно–смісловим комплексів, так і динаміці трансформації. Посилення тенденцій постмодерну для забезпечення керованості моделей життєдіяльності і розвитку означає, зокрема,

орієнтацію ресурсних баз і методологій організаційного забезпечення соборності і досягнення суспільної ефективності в соціально-економічній середовищу не системи, а цілісності – з комплексом притаманних їй характеристик. Підвалини ж для суспільної злагоди зміцнюються продуктивними можливостями загальногромадянського діалогу і державно-приватного партнерства. Розчленування історично сформованої органічної цілісності культурного і цивілізаційного світу, як правило, призводить до: абсолютного і відносного збіднення робітничого як у ньому, так і в глобальному масштабі, кривавої внутрішньоособної боротьби замість попереднього партнерства (або навіть братерського) взаємозв'язку ізольованих фрагментів, перетворення власності роз'єднаних частин на більш-менш легку здобич для конкурентів, геостратегічного дисбалансу, безконтрольного егоїзму та деградації залишкового протилежного центру тощо. Відповідно, неорганічний характер трансформацій і роль історичних випадковостей зростають. Характеристики системної кризи та катастрофізму посилюються. Тим часом людство наблизилось до кардинальної роздоріжжя на своєму шляху. Щодо готовності сприймати і жити згідно з правилами нової реальності, існує кардинальна різниця між інноваційними (у науковій, технічній, соціальній тощо сферах) і «замороженими» країнами. Горизонт планування розвитку наукових, освітніх і виробничих систем не повинен включати морально неповноцінні варіанти змін. Вузька егоїстична маніпуляція самовідреченням і самопожертвуванням як протилежністю аморалізму не повинна бути дозволена. Привабливість «логіки абсурду» полягає в нав'язанні патологій як норми, у резорбції норми. Насправді нормальним є те, що подається як аномалія, відмінність від буржуазності, але аж ніяк не збочення загалом. Міжпарадигмальний перехідний період сприяє пошуку оптимальних соціально-економічних рішень і специфічних організаційних форм, які забезпечують гідне використання потенціалу у конкуренції. Незалежність від нав'язаних чужих стереотипів, підходів, монетарних систем і союзів влади є умовою здатності приймати рішення в інтересах власного народу.

Отже, перегляд практичних і теоретичних основ є важливим фактором поєднання безперервності та інновацій у розвитку: якщо національні держави запізняться або не здатні створити і

підтримувати суспільний порядок у нових умовах, монополії, насамперед цифрові гіганти, які зросли разом із Заходом, зроблять це (у власних інтересах). Підхід, який нав'язують фаворити минулої соціальної парадигми, полягає у розумінні демократії як сили міжнародних корпорацій (насамперед «великої цифри») через глобалістську «ліво-ліберальну» програму. Наприклад, одним із небезпечних стандартних засобів руйнування ідеологій, хаотизації суспільства та підпорядкування населення і держави диктатурі панівних егоїстичних інтересів є тоталітарна концепція псевдо-лібералізму (радикально відмінна від лібералізму, що освітлював світанок високої модерності). У свою чергу, використання «страшил» «боротьби за клімат», «зеленої економіки», «альтернативних джерел» розглядається як правдоподібний привід, що приховує механізми гальмування та стримування. Природа єдності внутрішньої структури та світового порядку, що виникає під час переходу до нової соціальної парадигми, сама по собі не прирікає на хаос і безглуздість, а вимагає концептуальних і методологічних знань і адекватності сприйняття. Більше того, перехоплення історичної ініціативи викликає патріотичний підйом. Водночас розвиток є необхідною умовою для забезпечення громадської безпеки; З кардинальними змінами цієї епохи параметри соціокультурного втілення суспільства мають змінюватися так само радикально. Суспільство веде від стану соціальної системи до несистемної цілісності, а отже, від жорсткості до гнучкості, від маси до компактності, від детермінізму технологій до вибору технологій, від визначеності організаційних меж до їх розмивання та мобільності. Створюються передумови для зникнення жорсткого поділу на рішення тих, хто приймає і виконує, адміністраторів і виконавців, священну та профанну/просту культуру. З одного боку, потенціал вибору людини зростає аж до прагнення «втечі від свободи». Особливості народження не прирікають тебе на певний життєвий шлях. Кожен може отримати можливість обрати з калейдоскопу епох, мозаїки підходів і світоглядів, що близька йому. Розвиток особистості та персоналізація, замість рівняння людей і усереднення функцій, стають провідним чинником ефективних соціальних технологій у впровадженні публічних комунікацій. З іншого боку, зростає і відчужуючі сили. Більше того, ра-

## СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

зом із ядром соціального багатства вони переходять до духовного життя, на початковому етапі епохи – до інтелектуальних творчих здібностей. Духовна, ментальна та інтелектуальна напруга, їхні емоційні та раціональні виміри є елементами не лише психічного формування індивіда, а й соціокультурної основи конкуренції культурно–цивілізаційних світів.

### Висновки

Отже формування економіки знань сьогодні – необхідність збереження своєї соціокультурної ідентичності, незалежності свого культурно–цивілізаційного світу. Підґрунтям стратегічного курсу стає опанування інноваційного шляху розвитку, підвалини якого якраз й закладає структурна перебудова економіки. Оскільки в світовому експорті велике значення мають готові вироби, а їх переважна частина припадає на промислово розвинуті країни, останні в договірному порядку визначають порядок обміну наукомісткою продукцією. Проте економіка, що базується на знаннях, суттєво змінює звичні для індустріальних і доіндустріальних циклів трудові та організаційно–управлінські ієрархії: по–перше, її результати більше залежать від застосування інноваційних ідей, ніж від фізичної сили, спритності або витривалості. По–друге, використання високих технологій важливіше, ніж переробка сировини або дешевизна робочої сили. Інноваційний процес, що ґрунтується на творчому підході до праці, взагалі вимагає ініціативного, висококваліфікованого, високомотивованого працівника, якого систематично залучають до прийняття управлінських і технологічних рішень. Однак саме від інтелігенції (її зацікавленості, результатів діяльності, вектору пошуків) при становленні економіки знань залежить майбутнє. Спроби ж надмірної абсолютизації простого витрачання мускульної енергії, виконавської діяльності – очевидні атавізми часів до науково–технічної революції. Відповідно, економіка знань трансформує вимоги до якості механізмів виробництва та управління.

Отже, новий фронтір відображає особливості нового циклу розвитку. Характерні риси його інноваційно–синергетичної природи зосереджені на кумулятивному відображенні нових умов у структурно–процедурних організаційно–управлінських рішеннях. Прискорення обробки та впровадження знань у промислове використан-

ня є об'єктивною необхідністю для прискореного соціально–економічного зростання. Зокрема, здатність залучати, організовувати, надавати та мотивувати персонал знаннями, потенціалом і навичками для їх застосування виходить на передній план конкурентоспроможності. Серед технологій управління м'яко інтегрованими організаційними структурами, наприклад, розподіл кластерів зараз досить ефективний. Прискорений розвиток об'єктивно підкреслює формування наукових, освітніх та промислових кластерів із ядром аналітичних центрів. Очевидно, що місце на «шкалі розвитку» – це не стільки оцінка досягнень у певних сферах, що наближаються до соціального ідеалу, скільки всебічне розкриття потенціалу соціальних форм відповідно до природи соціальної сутності парадигми. Модернізація існуючої інфраструктури та завершення/створення адекватної інформаційної інфраструктури є важливими передумовами для прискорення застосування знань. Захист від бюрократії, корупції, кумівства та бюрократії є основними чинниками звільнення творчої діяльності. Підвищення соціальної відповідальності державних топ–менеджерів за ситуацію та динаміку залучення, розміщення та мотивації інтелектуального капіталу є елементом раціоналізації економічної поведінки.

### Список використаних джерел:

1. Bowden B. *Frontiers – Old, New, and Final* // *European Legacy*. 2020. Vol. 25. № 6. P. 671–686.
2. Україна у вимірі економіки знань / За ред. В.М. Гейця 2006. К.: Основа. 592 с.
3. Данг Суан Хоан, Тютюнникова С.В. Цифрова трансформація як глобальний тренд світової економіки // *Topical Issues of the Development of the World Economy and International Cooperation: Intern. Scient. and Pract. Internet Conf.* URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/en/issue/view/42>
4. Shedyakov V.E. The frontier of the modern and the future: the movement of the possible and the worthy // *Scientific practice: modern and classical research methods: Proceed. of VIII Intern. Scient. & Pract. Conf. Boston, 2025*. P. 189–195. DOI: 10.36074/logos–05.09.2025.032
5. Shedyakov V.E. Dynamics of the post–global frontier: traditions and innovations, savings and development, economic and spiritual // *Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements: Proceed. of VIII Intern. Scient. & Pract. Conf. Stockholm,*

2025. P. 66–72. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-05.09.2025>

6. Бехманн Г. Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний. М: Логос, 2010. 248 с.

7. Спицын Е. Полная деградация общества. Для кого современная демократия? // Когнитивное мышление. 2025. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PnygYAktUr8>

8. Интеллект на грани исчезновения? Узнайте, что происходит! // За пределами разума. 2025. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=R4QTF\\_16ykU&ab\\_channel=%D0%97%D0%BD%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%83%D0%BC%D0%B0](https://www.youtube.com/watch?v=R4QTF_16ykU&ab_channel=%D0%97%D0%BD%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%83%D0%BC%D0%B0)

9. Шедяков В. Навіщо нам враховувати світові тенденції до формування економіки знань // Економіст. 2013. URL: <http://ua-ekonomist.com/3224-navscho-nam-vrahovuvati-svtov-tendenciyi-do-formuvannya-ekonomiki-znan.html>

10. Фёдоров С.Ф. Сущность и специфические особенности наукоёмких отраслей // Креативная экономика. 2009. № 12 (36). С. 50–53.

11. Technology and innovation report. Harnessing Frontier Technologies for Sustainable Development. United nations conference on trade and development (UNCTAD). United Nations Publication, 2018.

12. Вассерман А. Научная жизнь в эпоху клипового мышления: как сделать знание вирусным? // Diploatrutube. 2025. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=pwfnRyJ\\_Eso](https://www.youtube.com/watch?v=pwfnRyJ_Eso)

13. Shedyakov V.E. Is knowledge management in a networked society for the benefit of humans or for profit increasing? // The driving force of science and trends in its development: Proceed. of IX Intern. Scient. and Theor. Conf. London, 2025. P. 33–40. DOI: 10.36074/scientia-17.10.2025

14. Шедяков В.Е. Научно–интеллектуальный потенциал в составе общественного богатства // Интеллект XXI. 2018. № 5. С. 148–153.

15. Уотермен Р. Фактор обновления. Как сохраняют конкурентоспособность лучшие компании. М.: Прогресс, 1988. 368 с.

16. Морозова Е.В., Мирошниченко И.В., Рябенко Н.А. Фронтир сетевого общества // Мировая экон. и междунар. отношения. 2016. № 60. Ч. 2. С. 83–97.

17. Спицын Е. Откуда у нас столько взялось экспертов–историков? Кто пишет исторические книги? // Когнитивное мышление. 2025. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=a4F91hEd4eM>

18. Щербаков Д.С. (2011). Повышение качества управления наукоёмким производством в условиях нового технологического уклада. Век качества, (3), 20–26.

19. Шедяков В.Е. Продуктивний потенціал застоування концепції інтелектуального капіталу: особливості, можливості та обмеження в українських умовах // Наука та наукознавство. 2012. № 2. С. 35–42.

20. Шедяков В.Е. Эффективное управление сквозь призму создания умной экономики // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Економіка. 2016. Т. 21. Вип. 7 (2). С. 18–22.

21. Shedyakov V. Organizational–managerial work during transformations' processes // National and international imperatives of ensuring sustainable development of socio–economic and ecological systems in the face of structural transformation / Higher School of Security and Economics. Plovdiv: HSSE Publishing Complex, 2024. P. 94–108. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14537820>

22. Шедяков В.Е., Шедякова Т.Е. Управляющие и управление в инновационно–синергетической парадигме развития // Регіональне самоврядування: проблеми реалізації владних відносин. Соціальні процеси в регіонах України: Матер. Міжнар. наук.–практ. конф. Харків, 1994. С. 134–135.

23. Шедяков, В.Е. (2019). Усиление социальной ответственности государственных топ–менеджеров – условие успеха межпарадигмального перехода // Наук. вісник УжНУ. Міжнар. екон. відносини та світове госп. № 23. Ч. 2. С. 137–141.

24. Шедяков, В.Е. Стимулювання в системі управління працею на тлі формування в глобальному масштабі економіки знань // Економіка XXI сторіччя: проблеми та шляхи їх вирішення / За заг. ред. Г.О. Дорошенко, М.С. Пашкевич; М–во освіти і науки України; Харк. ін–т фінансів; Нац. гірн. ун–т. Д.: НГУ, 2014. С. 379–388.

25. Шедяков В.Е. Кластеры как локомотивы социально–экономического развития. Cluster Policy of Innovative Development of the National Economy: Integration and Infrastructure Aspects / By ed. S. Smerichevska. Poznan: WSPiA, 2020. P. 129–143.

26. Шедяков В.Е. Формирование кластеров развития и среды трансформаций в стратегии перемен // Innovation Potential: State, Cluster, Enterprise: Proceed. of Intern. Scient. Conf. Lisbon, 2019. P. 37–39.

27. Шедяков В.Е. Развитие образовательно–научно–производственных кластеров – основа конкурентоспособности в условиях усиления роли экономики, основанной на знаниях // Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гума–

нітарний виміри: Матер. II Міжнар. наук.–практ. конф. Кропивницький, 2017. С. 232–235.

### References:

1. Bowden, B. (2020). *Frontiers – Old, New, and Final. European Legacy*, (25 – 6), 671–686.
2. Heyets', V.M. (ed.). (2006). *Ukrayina u vymiri ekonomiky znan'*. [Ukraine in the dimension of the knowledge economy]. K.: Osnova. (in Ukrainian)
3. Danh Suan Khoan, Tyutyunnykova, S.V. (2022). *Tsyfrova transformatsiya yak hlobal'nyy trend svitovoy ekonomiky*. [Digital transformation as a global trend of the world economy]. (in Ukrainian) *Topical Issues of the Development of the World Economy and International Cooperation: Intern. Scient. and Pract. Internet Conf.* URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/en/issue/view/42>
4. Shedyakov, V.E. (2025). *The frontier of the modern and the future: the movement of the possible and the worthy. Scientific practice: modern and classical research methods: Proceed. of VIII Intern. Scient. & Pract. Conf. Boston*, 189–195. DOI: 10.36074/logos-05.09.2025.032
5. Shedyakov, V.E. (2025). *Dynamics of the post-global frontier: traditions and innovations, savings and development, economic and spiritual. Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements: Proceed. of VIII Intern. Scient. & Pract. Conf. Stockholm*, 66–72. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-05.09.2025>
6. Bekhmann, G. (2010). *Sovremennoye obshchestvo: obshchestvo riska, informatsionnoye obshchestvo, obshchestvo znaniy*. [Modern society: risk society, information society, knowledge society]. M.: Logos (in Russian)
7. Spitsyn, E. (2025). *Polnaya degradatsiya obshchestva. Dlya kogo sovremennaya demokratiya? [Complete degradation of society. For whom is modern democracy?]* (in Russian) *Kognitivnoye myshleniye*. (in Russian) URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PnygYAktUr8>
8. *Intellekt na grani ischeznoveniya? Uznayte, chto proiskhodit! [Intelligence on the Verge of Extinction? Find Out What's Happening!]* (in Russian) (2025). *Za predelami razuma* URL: [https://www.youtube.com/watch?v=R4QTF\\_16ykU&ab\\_channel=%D0%97%D0%BO%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BO%D0%B7%D1%83%D0%BC%D0%BO](https://www.youtube.com/watch?v=R4QTF_16ykU&ab_channel=%D0%97%D0%BO%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BO%D0%B7%D1%83%D0%BC%D0%BO)
9. Shedyakov, V. (2013). *Navishcho nam vrakhovuvaty svitovi tendentsiyi do formuvannya ekonomiky znan'*. [Why should we take into account global trends in the formation of a knowledge economy]. (in Ukrainian) *Ekonomist* URL: <http://ua-ekonomist.com/3224-navscho-nam-vrahovuvati-svtov-tendentsiyi-do-formuvannya-ekonomki-znan.html>
10. Fedorov, S.F. (2009). *Sushchnost' i spetsificheskiye osobennosti naukoymkikh otrasley*. [The essence and specific features of knowledge-intensive industries]. *Kreativnaya ekonomika*, (12 / 36), 50–53. (in Russian)
11. *Technology and innovation report. Harnessing Frontier Technologies for Sustainable Development. United nations conference on trade and development (UNCTAD). United Nations Publication, 2018.*
12. Vasserman, A. (2025). *Nauchnaya zhizn' v epokhu klipovogo myshleniya: kak sdelat' znaniye virusnym*. [Scientific life in the era of clip thinking: how to make knowledge viral?] (in Russian) *Diploatrutube*. URL [https://www.youtube.com/watch?v=pwfnRyJ\\_Eso](https://www.youtube.com/watch?v=pwfnRyJ_Eso)
13. Shedyakov, V.E. (2025). *Is knowledge management in a networked society for the benefit of humans or for profit increasing? The driving force of science and trends in its development: Proceed. of IX Intern. Scient. and Theor. Conf. London*, 33–40. DOI: 10.36074/scientia-17.10.2025
14. Shedyakov, V. E. (2018). *Nauchno-intellektual'nyy potentsial v sostave obshchestvennogo bogatstva*. [Scientific-intellectual potential as part of public wealth]. (in Russian) *Intelekt*, (5), 148–153.
15. Uotermen, R. (1988). *Faktor obnoveniya. Kak sokhranyayut konkurentosposobnost' luchshiy kompanii*. [The Renewal Factor: How the Best Companies Stay Competitive]. M.: Progress. (in Russian)
16. Morozova, E.V., Miroshnichenko, I.V., Ryabchenko, N.A. (2016). *Frontir setevogo obshchestva*. [Frontier of the network society.] (in Russian) *Mirovaya ekon. i mezhdunar. otnosheniya*, (60 – 2), 83–97.
17. Spitsyn, E. (2025). *Otkuda u nas stol'ko vzyalos' ekspertov-istorikov? Kto pishet istoricheskiye knigi? [Where did we get so many expert historians? Who writes history books?]* (in Russian) *Kognitivnoye myshlenie*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=a4F91hEd4eM>
18. Shcherbakov, D.S. (2011). *Povysheniye kachestva upravleniya naukoymkim proizvodstvom v usloviyakh novogo tekhnologicheskogo uklada*. [Improving the quality of management of knowledge-intensive production in the context of the new technological order.] (in Russian) *Vek kachestva*, (3), 20–26.
19. Shedyakov, V.E. (2012). *Produktyvnyy potentsial zastosuvannya kontseptsiyi intelektual'noho kapitalu: osoblyvosti, mozhlyvosti ta obmezheniya v ukrayins'kykh*

umovakh. [Productive potential of applying the concept of intellectual capital: features, opportunities and limitations in Ukrainian conditions]. *Nauka ta naukoznavstvo*, (2), 35–42. (in Ukrainian)

20. Shedyakov, V.E. (2016). *Effektivnoye upravleniye skvoz' prizmu sozdaniya umnoy ekonomiki*. [Effective management through the prism of creating a smart economy.] (in Russian), *Visnyk ONU im. I.I. Mechnykova. Ekonomika*, (21 – 7 / 2), 18–22.

21. Shedyakov, V. (2024). Organizational–managerial work during transformations' processes. National and international imperatives of ensuring sustainable development of socio–economic and ecological systems in the face of structural transformation / Higher School of Security and Economics. Plovdiv: HSSE Publishing Complex, 94–108. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14537820>

22. Shedyakov, V.E., Shedyakova, T.E. (1994). *Upravlyayushchiye i upravleniye v innovatsionno–sinergeticheskoy paradigme razvitiya*. [Managers and management in the innovative–synergetic development paradigm.] (in Russian) *Rehional'ne samovryaduvannya: problemy realizatsiyi vladnykh vidnosyn. Sotsial'ni protsesy v rehionakh Ukrayiny: Mater. Mizhnar. nauk.–prakt. konf. Kharkiv*, 134–135.

23. Shedyakov, V.E. (2019). *Usileniye sotsial'noy otvetstvennosti gosudarstvennykh top–menedzherov – usloviye uspekha mezhpardigmalnogo perekhoda*. [Strengthening the social responsibility of government top managers is a condition for the success of the interparadigm transition.] (in Russian) *Nauk. visnyk UzhNU. Mizhnar. ekon. vidnosyny ta svitove hosp.*, (23 – 2), 137–141.

24. Shedyakov, V.E. (2014). *Stymulyuvannya v systemi upravlinnya pratsuyu na tli formuvannya v hlobal'nomu masshtabi ekonomiky znan'*. [Stimulation in the labour management system against the background of the formation of a knowledge economy on a global scale.] *Ekonomika XXI storichchya: problemy ta shlyakhy yikh vyryshennya / Doroshenko, H.O., Pashkevych, M.S. (zah. red.); M–vo osvity i nauky Ukrainy; Khark. in–t finansiv; Nats. hirn. un–t. D.: NHU*, 379–388. (in Ukrainian)

25. Shedyakov, V.E. (2020). *Klasteriy kak lokomotivy sotsial'no–ekonomicheskogo razvitiya*. [Clusters as locomotives of socio–economic development]. (in Russian) *Cluster Policy of Innovative Development of the National Economy: Integration and Infrastructure Aspects / Smerichevska, S. (ed.). Poznan: WSPIA*, 129–143.

26. Shedyakov, V.E. (2019). *Formirovaniye klasterov razvitiya i sredey transformatsiy v strategii peremen*. [Formation of development clusters and transformation environments in change strategies.] (in Russian) *Innovation Potential: State, Cluster, Enterprise: Proceed. of Intern. Scient. Conf. Lisbon*, 37–39.

27. Shedyakov, V.E. (2017). *Razvitiye obrazovatel'no–nauchno–produktivnykh klasterov – osnova konkurentosposobnosti v usloviyakh usileniya roli ekonomiki, osnovannoy na znaniyakh*. [Development of educational, scientific and industrial clusters – the basis for competitiveness in the context of the increasing role of the knowledge–based economy.] (in Russian) *Nauk. poshuky u III tysyacholitti: sotsial'nyy, pravovyy, ekon. ta humanist. vymiry: Mater. II Mizhnar. nauk.–prakt. konf. Kropyvnyts'kyu*, 232–235.

#### **Дані про автора**

**Шедяков Володимир Євгенович,**

доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, незалежний експерт

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2779-3736>

e–mail: [shedyakov1@gmail.com](mailto:shedyakov1@gmail.com)

#### **Data about the author**

**Vladimir Shedyakov,**

Doctor of sociological sciences, candidate of economic sciences, Freelancer scientist

e–mail: [shedyakov1@gmail.com](mailto:shedyakov1@gmail.com)

*Надходження статті до редакції 16.03.2026*

*Прийнято до друку 26.03.2026*

*Опубліковано 30.03.2026*